

*Владислав Олександрович Бандровський,
аспірант відділу міжнародного права
та права Європейського Союзу
Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України
ORCID: 0009-0005-1992-1170*

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ АРБІТРАЖ І ПРОБЛЕМА СУВЕРЕННОГО ІМУНІТЕТУ ДЕРЖАВИ І КОНТРЗАХОДИ У СВІТЛІ НЬЮ-ЙОРКСЬКОЇ ТА ВАШИНГТОНСЬКОЇ КОНВЕНЦІЙ

Постановка проблеми. Попри наявність рішень інвестиційних арбітражів на користь інвесторів, у справах проти російської федерації залишається невирішеною проблема їх ефективного примусового виконання. Зіткнення між міжнародно-правовими зобов'язаннями держав щодо визнання та виконання арбітражних рішень і принципом суверенного імунітету ускладнює реалізацію прав інвесторів, зокрема в контексті збройної агресії РФ проти України.

Мета дослідження. Метою статті є з'ясування можливостей застосування міжнародно-правових механізмів, зокрема положень Конвенції про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958 року (далі – Нью-Йоркська конвенція) та Конвенції про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами 1965 року (далі – Вашингтонська конвенція), для подолання перешкод, пов'язаних із суверенним імунітетом держави-агресора, та забезпечення ефективного виконання рішень інвестиційного арбітражу.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика суверенного імунітету у сфері виконання інвестиційних арбітражних рішень активно висвітлюється у працях західної доктрини (G. van Harten, E. Gaillard), однак у вітчизняному правознавстві вона досі розглядається фрагментарно. Питання міжнародно-правової відповідальності держави та застосування контрзаходів досліджувалися, зокрема, у працях М. Медведєвої (міжнародний компенсаційний механізм у контексті агресії РФ) [1, с. 61–65], О. Валендюка (принципи реституції, компенсації та сатисфакції) [2, с. 134–137] і Д. Гудими (моральна шкода та обмеження суверенного імунітету) [3, с. 63–66]. Українська судова практика з формування підходів до виконання інвестиційних рішень є лише на початковому етапі розвитку. Все вищенаведене й зумовлює актуальність подальших досліджень у цьому напрямі.

Виклад основного матеріалу. Факт ухвалення інвестиційного рішення на користь інвестора сам по собі не гарантує поновлення порушених прав без ефективних механізмів його виконання. Вашингтонська конвенція (Конвенція МЦВІС) встановлює один із найбільш сприятливих міжнародно-правових режимів для визнання та виконання рішень інвестиційних арбітражів [4]. Відповідно до її положень рішення МЦВІС мають бути визнані та виконані на території всіх держав – учасниць Конвенції МЦВІС без застосування будь-яких додаткових процедур або застережень. Особливістю Конвенції МЦВІС є виключення права держав-членів відмовляти у визнанні або виконанні рішень, навіть за мотивами публічного порядку, що традиційно допускається, наприклад, у рамках застосування Нью-Йоркської конвенції 1958 року.

Водночас слід зазначити, що положення Конвенції МЦВІС не застосовуються до вирішення інвестиційних спорів між Україною та російською федерацією, оскільки остання, хоча й підписала Конвенцію МЦВІС, проте її не ратифікувала. Крім того, Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про заохочення та взаємний захист інвестицій не містить положень, які б передбачали можливість передання спорів на розгляд до арбітражу МЦВІС [5].

Водночас важливо, що російська федерація як учасниця Нью-Йоркської конвенції [6] фактично погодилась на відмову від суверенного імунітету стосовно процедур визнання та виконання арбітражних рішень на своїй території. Це положення отримало сталу практичну імплементацію

в ряді юрисдикцій, що підтверджується значним обсягом прецедентної практики, яка застосовує норми Конвенції до інвестиційних спорів [7, с. 371–374]. Варто зазначити, однак, що застосування Нью-Йоркської конвенції до інвестиційних арбітражних рішень не є загальновизнаним, особливо в державах, які зробили застереження щодо обмеження сфери дії цієї Конвенції лише комерційними спорами. Тим не менш, національні суди держав – учасниць Конвенції уповноважені визнавати та примусово виконувати арбітражні рішення проти російської федерації.

Важливо наголосити, що навіть визнання і виконання інвестиційних рішень відповідно до норм внутрішнього права також не суперечить положенням міжнародного права. Зокрема, відповідно до ст. 10 Конвенції ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності 2004 року міжнародне право не вимагає від держав автоматичного застосування суверенного імунітету щодо активів іноземної держави, коли йдеться про виконання арбітражних рішень, що мають характер приватно-правових спорів [8].

Подвійна природа інвестиційних спорів та відповідних арбітражних рішень

Окремої уваги заслуговує питання трансформації таких спорів з публічно-правового у квазі-приватний вимір у межах інвестиційного арбітражу. Як слушно зазначається у міжнародній доктрині, положення двосторонніх угод про захист інвестицій фактично створюють режим приватного арбітражного розгляду, в якому держави втрачають право посилаючись на суверенний імунітет [9, с. 42–43]. Саме цей аспект уможливив низці інвестиційних трибуналів, зокрема у справах за участю українських інвесторів проти рф у зв'язку з анексією Криму, визнати наявність юрисдикції та накласти зобов'язання на росію щодо відшкодування шкоди (наприклад, справи *Naftogaz v. Russia* [10], *PrivatBank v. Russia* [11], *Aeroport Belbek v. Russia* [12] тощо).

Водночас слід критично зауважити, що, незважаючи на винесені рішення, механізм реального виконання таких рішень поки що залишається малоефективним. Причина криється, зокрема, у складній міжнародно-правовій природі імунітету держав та практичній відсутності у рф наміру добровільно дотримуватися цих рішень.

Арбітраж між інвестором та державою як виняток із суверенного імунітету

У сучасній міжнародно-правовій доктрині інвестиційний арбітраж на основі двосторонніх угод про захист інвестицій (ДІУ) дедалі частіше розглядається як інструмент правової відповідальності держав за шкоду, завдану внаслідок збройної агресії. Ці угоди мають змішану правову природу: вони одночасно гарантують інвесторам дотримання норм міжнародного публічного права та надають їм процесуальну автономію, зокрема право самостійного звернення до арбітражу без дипломатичного втручання. Багато ДІУ, укладених із російською федерацією, містять арбітражні застереження, що спираються на презумпцію згоди держави, виражену через ратифікацію договору. Це дозволяє інвестору обґрунтовано посилаючись на відмову росії від юрисдикційного імунітету щодо таких спорів. Особливо важливим є те, що у випадках, де спір стосується активів *jure imperii*, арбітраж дозволяє використовувати їх у приватноправовому вимірі – із застосуванням комерційних критеріїв. Водночас така інтерпретація потребує обачності, адже це розмиває межу між публічно-правовою відповідальністю держави у системі *jus ad bellum* і механізмами приватного арбітражного процесу.

Не менш складною залишається і стадія виконання арбітражних рішень. Навіть за наявності обов'язкового рішення, примусове звернення стягнення на активи держави часто блокується нормами національного законодавства про імунітет. Однак міжнародне звичаєве право, а також ст. 10 Конвенції ООН про юрисдикційні імунітети та їх власності визнають можливість обмеження імунітету в разі, якщо спір має ознаки комерційного або змішаного характеру.

Отже, інвестиційний арбітраж може функціонувати як особлива форма правової відповідальності держави, що виходить за межі класичного приватноправового розгляду, водночас вимагаючи суворого методологічного підходу при кваліфікації природи спору та визначенні меж допустимого обмеження державного імунітету.

Застосування Нью-Йоркської конвенції 1958 року до інвестиційного арбітражу

У практиці Верховного Суду на сьогодні відсутній сталий підхід до визнання та виконання рішень інвестиційних арбітражів, однак постанова у справі № 824/182/21 від 2 вересня 2022 року є показовим прецедентом, який заслуговує на докладний аналіз [13]. Суд, розглядаючи звернення Латвійської Республіки про визнання та виконання рішення Міжнародного центру з врегулювання інвестиційних спорів (МЦВІС), уперше чітко окреслив правову конструкцію застосування Конвенції МЦВІС у поєднанні з нормами національного законодавства України [4].

Питання визнання та виконання інвестиційних арбітражних рішень через призму Нью-Йоркської конвенції 1958 року залишається предметом активної дискусії як у доктрині, так і в судовій практиці. Формально сфера дії Конвенції обмежується спорами комерційного та приватно-правового характеру, які за своєю сутністю не повинні стосуватися публічно-правових відносин. Проте численна практика свідчить про те, що положення Конвенції активно застосовуються й до інвестиційних арбітражних рішень.

Фактичні обставини справи № 824/182/21

Латвійська Республіка подала заяву до Київського апеляційного суду про визнання та надання дозволу на виконання арбітражного рішення, винесеного за правилами МЦВІС. Рішенням цього арбітражу з українського резидента було стягнуто понад 3 мільйони євро витрат, пов'язаних з провадженням. Суд першої інстанції, посилаючись на Конвенцію МЦВІС 1965 року, задовольнив заяву та видав виконавчий лист. Боржник оскаржив це рішення, вказуючи на порушення арбітражної процедури, невідповідність процесу умовам арбітражної угоди та суперечність рішення публічному порядку України. Апеляція була залишена без задоволення.

Правова позиція Верховного Суду

Постанова Верховного Суду формує три ключові підходи до визнання та виконання рішень інвестиційних арбітражів на території України:

По-перше, Верховний Суд підтвердив, що визнання арбітражних рішень в Україні здійснюється на підставі:

- норм Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж»;
- положень глави 3 розділу IX Цивільного процесуального кодексу України; та
- відповідних міжнародних договорів, зокрема Нью-Йоркської 1958 року та Конвенції МЦВІС 1965 року конвенції.

У цьому контексті Суд тлумачив термін «комерційний» розширювально, включаючи до нього також інвестиційні правовідносини. Тож інвестиційний арбітражний спір, попри його *sui generis* характер, підпадає під сферу дії Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж».

По-друге, Верховний Суд застосував положення частини першої статті VII Нью-Йоркської конвенції, які передбачають так зване застереження про більш сприятливий режим. Відповідно до цієї норми національні суди зобов'язані застосовувати той міжнародний договір або норму внутрішнього права, яка є більш сприятливою для визнання та виконання арбітражного рішення. У цій справі такою нормою стала ст. 54 Конвенції МЦВІС, що вимагає від держав-учасниць визнання і виконання арбітражного рішення МЦВІС як рішення національного суду.

Отже, Верховний Суд дійшов висновку, що посилення боржника на положення ст. V Нью-Йоркської конвенції про підстави для відмови у виконанні є безпідставним у межах справи МЦВІС. Підстави для відмови у виконанні, передбачені національним законодавством або Нью-Йоркською конвенцією, не застосовуються, якщо стороною обрано режим Конвенції МЦВІС.

По-третє, Верховний Суд зазначив, що у процедурних аспектах (порядок подання заяви, процесуальні строки, вимоги до форми тощо) національні суди мають керуватися національним законодавством, а саме Цивільним процесуальним кодексом України та Законом «Про міжнародний комерційний арбітраж», тоді як матеріальні підстави для визнання і виконання рішень МЦВІС

визначаються виключно Конвенцією МЦБІС, за винятком випадків, коли її положення суперечать Конституції України.

*Узагальнення іншої практики:
застосування Нью-Йоркської конвенції за замовчуванням*

Окрім згаданої постанови, практика українських судів підтверджує, що у справах щодо визнання рішень інвестиційних арбітражів, які не підпадають під дію Конвенції МЦБІС (наприклад, арбітражі *ad hoc* або за правилами UNCITRAL), суди застосовують Нью-Йоркську конвенцію. Так, у постанові Верховного Суду від 14 січня 2021 року у справі № 824/178/19 суд відмовив у визнанні інвестиційного арбітражного рішення, застосувавши положення ст. V Нью-Йоркської конвенції [14]. Варто зауважити, що для тлумачення положень Конвенції суди традиційно посиляються на практику її застосування до комерційного арбітражу, що фактично нівелює розмежування між інвестиційними та комерційними арбітражами у питанні процедурного режиму їх визнання. Аналогічно постанова Верховного Суду від 7 вересня 2023 року у справі № 824/22/19 свідчить про застосування Нью-Йоркської конвенції як базового інструменту правового регулювання визнання рішень інвестиційного арбітражу в Україні у відсутність спеціального міжнародного договору [15].

Підсумовуючи, постанова Верховного Суду у справі № 824/182/21 є критично важливою для формування української доктрини визнання та виконання інвестиційних арбітражних рішень. Вона засвідчує готовність національних судів визнавати пріоритет спеціальних міжнародних договорів (у цьому випадку – Конвенції МЦБІС) над загальними нормами Нью-Йоркської конвенції та національного законодавства. Водночас вона підтверджує, що у випадку відсутності спеціального договору застосовується режим Нью-Йоркської конвенції за аналогією до комерційних арбітражів.

***Інвестиційні арбітражні рішення та проблема суверенного імунітету
у контексті Нью-Йоркської конвенції***

Зазначена практика свідчить про те, що інвестиційні арбітражні рішення розглядаються як такі, що мають принаймні частково комерційний характер. Відповідно такі рішення або підпадають під режим самостійного визнання та виконання відповідно до Конвенції МЦБІС, або, у разі якщо вони не охоплюються її дією, застосовуються ті самі правила визнання та виконання, що й до суто комерційних арбітражних рішень. У жодному з цих випадків суверенний імунітет не виступає абсолютною перешкодою для їх визнання та виконання.

Важливо наголосити, що російська федерація є учасницею Нью-Йоркської конвенції 1958 року. При цьому, хоча ст. 1(3) Конвенції дозволяє договірним державам зробити застереження щодо застосування Конвенції виключно до спорів, які вважаються комерційними за національним правом, російська федерація не скористалася таким правом. Навіть якби таке застереження було зроблене, воно не впливало б на застосування Конвенції в інших державах, що не встановили аналогічного застереження.

Відтак національні суди, у тому числі в юрисдикціях, де діє Нью-Йоркська конвенція, мають правові підстави для визнання та примусового виконання арбітражних рішень, винесених проти росії. Зазначені дії не суперечать міжнародному праву, оскільки сама росія як учасниця Конвенції добровільно прийняла відповідні міжнародно-правові зобов'язання.

Контрзаходи як інструмент забезпечення виконання арбітражних рішень

Неефективність традиційних механізмів примусового виконання арбітражних рішень проти держави-агресора актуалізує питання застосування контрзаходів як альтернативного інструменту правового примусу. Відповідно до статей 49–54 Проекту статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння 2001 року контрзаходи являють собою правомірні дії потерпілої держави, спрямовані на спонукання держави-порушника до припинення міжнародно-протиправ-

ного діяння та надання відшкодування [17]. У контексті невиконання арбітражних рішень такі заходи можуть включати заморожування активів держави-боржника, обмеження торговельних відносин або відмову в наданні дипломатичних привілеїв. Особливої актуальності набуває можливість застосування колективних контрзаходів з боку держав-союзників потерпілої сторони (України), що значно підвищує ефективність примусового тиску на державу-агресора (росію). Водночас контрзаходи мають відповідати принципам пропорційності, тимчасовості та не повинні зачіпати основоположні права людини або гуманітарні зобов'язання.

Застосування контрзаходів у справах про виконання інвестиційних арбітражних рішень може мати певний потенціал як ефективного доповнення до арбітражних механізмів примусу. Зокрема, заморожування російських державних активів у юрисдикціях країн G7 та ЄС може розглядатися як форма контрзаходів, спрямованих на забезпечення виконання міжнародно-правових зобов'язань, включаючи рішення інвестиційних арбітражів. Такі дії теоретично не мають суперечити принципу суверенного імунітету, оскільки застосовуються як реакція на попереднє міжнародно-протиправне діяння. Однак успішність таких заходів залежить від координації між державами та існування політичної волі до їх послідовного застосування.

Висновки. Ухвалення арбітражного рішення на користь інвестора саме по собі не гарантує реального поновлення його прав, якщо таке рішення не буде забезпечене ефективними механізмами виконання. Проблема особливо загострюється у справах проти російської федерації, яка ігнорує виконання рішень і послуговується імунітетом.

Конвенція МЦВІС 1965 року встановлює безумовний режим визнання арбітражних рішень. Водночас Україна її ратифікувала, а російська федерація ні. Тому застосування цієї Конвенції до спорів з РФ натеper неможливе. Натомість Нью-Йоркська конвенція 1958 року, учасницею якої є росія, створює альтернативну платформу для визнання арбітражних рішень. Попри формальне обмеження її сфери дії до «комерційних спорів», інвестиційна арбітражна практика розвивається саме у цьому напрямі, що поступово розмиває класичне публічно-приватне розмежування. Верховний Суд України у справі № 824/182/21 окреслив чіткий підхід до визнання рішень МЦВІС, а також підтвердив можливість застосування Нью-Йоркської конвенції до інвестиційних арбітражів у випадках, не охоплених Конвенцією МЦВІС. Такий підхід фактично визнає квазіприватноправову природу інвестиційних спорів. Водночас навіть за наявності арбітражного рішення проблема імунітету держави залишається ключовим бар'єром для виконання. Проте сучасне міжнародне право допускає звуження цього імунітету у спорах, що стосуються комерційної діяльності. Така позиція дає підстави для легітимного звернення стягнення на активи держави-агресора за кордоном, зокрема у державах, що визнають обмежений імунітет.

У контексті системного невиконання російською федерацією міжнародно-правових зобов'язань актуалізується питання застосування контрзаходів як додаткового механізму правового примусу. Відповідно до Проекту статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння заморожування активів держави-порушника може розглядатися як пропорційна реакція на попередні міжнародно-протиправні діяння, включаючи невиконання арбітражних рішень.

Подальше дослідження доцільно спрямувати на теоретичне обґрунтування і практичну класифікацію інвестиційних спорів як таких, що мають змішаний характер, із урахуванням міжнародної практики та підходів судів держав-учасниць Нью-Йоркської конвенції. Такий аналіз необхідний для вироблення доктринальної позиції, яка уможливить ефективно використовувати наявні механізми визнання та виконання рішень проти держави-агресора.

Список використаних джерел

1. Медведева М. Міжнародний компенсаційний механізм як засіб реалізації міжнародно-правової відповідальності Росії за шкodu, завдану внаслідок її збройної агресії проти України. *Право України*. 2024. № 7. С. 61–75.
2. Валендюк О. Міжнародно-правові принципи відшкодування шкоди, завданої унаслідок збройного конфлікту. *Право України*. 2024. № 9. С. 134–137.
3. Гудима Д. Право на компенсацію моральної шкоди, завданої державою-агресором: деякі проблеми вітчизняної судової практики. *Право України*. 2024. № 10. С. 63–78.
4. Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами від 18 березня 1965 року. URL: https://icsid.worldbank.org/sites/default/files/documents/ICSID_Convention.pdf

5. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації про заохочення та взаємний захист інвестицій від 27 листопада 1998 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_101#Text
6. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень (Нью-Йорк, 1958). URL: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/new-york-convention-e.pdf>
7. Van Harten G. The Public-Private Distinction in the International Arbitration of Individual Claims against the State. *International and Comparative Law Quarterly*. 2007. Vol. 56, No. 2. P. 371–378.
8. Конвенція ООН про юрисдикційні імунітети держав та їх власності, 2004. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/4_1_2004.pdf
9. Gaillard E., Savage J. (eds). *International Commercial Arbitration*. The Hague: Kluwer Law International, 1999. P. 42–43.
10. PJSC CB PrivatBank and Finance Company Finilon LLC v. Russian Federation: PCA Case No. 2015-21. URL: <https://www.italaw.com/cases/3970>
11. PJSC CB PrivatBank and Finance Company Finilon LLC v. Russian Federation: PCA Case No. 2015-21. URL: <https://www.italaw.com/cases/3970>
12. Aeroport Belbek LLC and Mr. Igor Valerievich Kolomoisky v. Russian Federation: PCA Case No. 2015-07. URL: <https://www.italaw.com/cases/3826>
13. Верховний Суд. Постанова від 02 вересня 2022 року у справі № 824/182/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106141305>
14. Конвенція про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами від 18 березня 1965 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060#Text
15. Верховний Суд. Постанова від 14 січня 2021 року у справі № 824/178/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94328414>
16. Верховний Суд. Постанова від 07 вересня 2023 року у справі № 824/22/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113357487>
17. Проект статей про відповідальність держав за міжнародно-протиправні діяння, прийнятий Комісією з міжнародного права ООН у 2001 році. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_6_2001.pdf

References

1. Medviedeva M. Mizhnarodnyi kompensatsiyni mekhanizm yak zasib realizatsii mizhnarodno-pravovoi vidpovidalnosti Rosii za shkodu, zavdanu vnaslidok yii zbroinoi ahresii proty Ukrainy. *Pravo Ukrainy*. 2024. № 7. S. 61–75.
2. Valendiuk O. Mizhnarodno-pravovi pryntsyipy vidshkoduvannia shkody, zavdanoi unaslidok zbroinoho konfliktu. *Pravo Ukrainy*. 2024. № 9. S. 134–137.
3. Hudyma D. Pravo na kompensatsiiu moralnoi shkody, zavdanoi derzhavoiu-ahresorom: deiaki problemy vitchyzniano sudovoi praktyky. *Pravo Ukrainy*. 2024. № 10. S. 63–78.
4. Konventsiiia pro poriadok vyrishennia investytsiinykh sporiv mizh derzhavamy ta inozemnymi osobamy vid 18 bereznia 1965 roku. URL: https://icsid.worldbank.org/sites/default/files/documents/ICSID_Convention.pdf
5. Uhoda mizh Kabinetom Ministriv Ukrainy ta Uriadom Rosiiskoi Federatsii pro zaokhochennia ta vziaemnyi zakhyst investytsii vid 27 lystopada 1998 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/643_101#Text
6. Konventsiiia pro vyznannia ta vykonannia inozemnykh arbitrazhnykh rishen (Niu-York, 1958). URL: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/new-york-convention-e.pdf>
7. Van Harten G. The Public-Private Distinction in the International Arbitration of Individual Claims against the State. *International and Comparative Law Quarterly*. 2007. Vol. 56, No. 2. P. 371–378.
8. Konventsiiia OON pro yurysdyktsiini imunitety derzhav ta yikh vlasnosti, 2004. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/4_1_2004.pdf
9. Gaillard E., Savage J. (eds). *International Commercial Arbitration*. The Hague: Kluwer Law International, 1999. P. 42–43.
10. PJSC CB PrivatBank and Finance Company Finilon LLC v. Russian Federation: PCA Case No. 2015-21. URL: <https://www.italaw.com/cases/3970>
11. PJSC CB PrivatBank and Finance Company Finilon LLC v. Russian Federation: PCA Case No. 2015-21. URL: <https://www.italaw.com/cases/3970>
12. Aeroport Belbek LLC and Mr. Igor Valerievich Kolomoisky v. Russian Federation: PCA Case No. 2015-07. URL: <https://www.italaw.com/cases/3826>
13. Verkhovnyi Sud. Postanova vid 02 veresnia 2022 roku u spravi № 824/182/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106141305>
14. Konventsiiia pro poriadok vyrishennia investytsiinykh sporiv mizh derzhavamy ta inozemnymi osobamy vid 18 bereznia 1965 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_060#Text
15. Verkhovnyi Sud. Postanova vid 14 sichnia 2021 roku u spravi № 824/178/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94328414>

16. Verkhovnyi Sud. Postanova vid 07 veresnia 2023 roku u spravi № 824/22/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113357487>
17. Proiekt statei pro vidpovidalnist derzhav za mizhnarodno-protyppravni diiannia, pryiniatyi Komisiieiu z mizhnarodnoho prava OON u 2001 rotsi. URL: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft_articles/9_6_2001.pdf

Бандровський В. О. Інвестиційний арбітраж і проблема суверенного імунітету держави і контрзаходи у світлі Нью-Йоркської та Вашингтонської конвенцій

Стаття присвячена проблемі ефективного примусового виконання рішень інвестиційних арбітражів у справах із державою-агресором, зокрема російською федерацією, яка здійснює збройну агресію проти України. Незважаючи на наявність численних рішень інвестиційних трибуналів на користь українських інвесторів, механізм реалізації таких рішень на практиці залишається малоефективним. Основною перешкодою є посилення росії на суверенний імунітет та її відмова визнавати та виконувати міжнародно-правові зобов'язання. Здійснено аналіз Вашингтонської конвенції 1965 року, яка встановлює найбільш сприятливий режим визнання і виконання рішень інвестиційного арбітражу. Однак рф не є стороною Вашингтонської конвенції 1965 року, що унеможливає її застосування до спорів за участю росії. Водночас автор обґрунтовує доцільність застосування Нью-Йоркської конвенції 1958 року, учасницею якої рф є, як правового механізму, що уможливає визнавати інвестиційні арбітражні рішення навіть попри відсутність прямого договору між сторонами. Особливу увагу приділено питанням трансформації інвестиційного спору з публічно-правового у квазіприватний вимір, що уможливає відхід від принципу абсолютного суверенного імунітету. На прикладі постанови Верховного Суду у справі № 824/182/21 розглянуто судову практику щодо тлумачення інвестиційного арбітражу як різновиду «комерційного спору» для цілей застосування Нью-Йоркської конвенції. Автор також аналізує положення Конвенції ООН про юрисдикційні імунітети 2004 року як нормативну основу обмеженого імунітету у випадках, що мають комерційний або змішаний характер. У контексті системного невиконання російською федерацією арбітражних рішень актуалізується застосування контрзаходів, зокрема, заморожування активів держави-порушника як пропорційної реакції на міжнародно-протиправні діяння. У підсумку обґрунтовується необхідність подальшого теоретичного осмислення природи інвестиційного спору, розвитку національної доктрини та розробки процесуальних механізмів, які дадуть змогу ефективно виконувати рішення арбітражів проти держави-агресора, зокрема, шляхом звернення стягнення на її активи за кордоном.

Ключові слова: інвестиційний арбітраж, суверенний імунітет, Нью-Йоркська конвенція, Вашингтонська конвенція, виконання арбітражних рішень, публічно-правовий спір, комерційний характер, міжнародне право, російська федерація, контрзаходи.

Banndrovsky V. O. Investment Arbitration, State Sovereign Immunity, and Countermeasures in the Light of the New York and Washington Conventions

This article addresses the issue of effective enforcement of investment arbitration awards in disputes involving an aggressor state, specifically the Russian Federation, which is waging an armed war against Ukraine. Despite the existence of numerous arbitral awards in favour of Ukrainian investors, the actual enforcement mechanisms remain largely ineffective. The main obstacle lies in Russia's invocation of sovereign immunity and its refusal to recognise and comply with its international legal obligations. The article analyses the 1965 Washington Convention, which establishes the most favourable international regime for the recognition and enforcement of investment arbitration awards. However, as the Russian Federation is not a party to the Washington Convention, this instrument cannot be applied to disputes involving Russia. At the same time, the author substantiates the applicability of the 1958 New York Convention – to which Russia is a party – as an alternative legal mechanism that permits the recognition of investment awards even in the absence of a direct treaty between the parties. Particular attention is paid to the transformation of investment disputes from a public-law dimension into a quasi-private one, which allows for a departure from the principle of absolute sovereign immunity. Using the example of the ruling of the Supreme Court of Ukraine in case No. 824/182/21, the paper explores how Ukrainian courts interpret investment arbitration as a form of “commercial dispute” for the purposes of applying the New York Convention. The author also examines the 2004 UN Convention on Jurisdictional Immunities of States and Their Property as a normative basis for recognising exceptions to sovereign immunity in cases of a commercial or mixed character. In the context of the Russian Federation's systematic non-compliance with arbitral awards, the application of countermeasures becomes increasingly relevant, in particular the freezing of the violating state's assets as a proportionate response to internationally wrongful acts. In conclusion, the article highlights the need for further theoretical clarification of the legal nature of investment disputes, the development of national legal doctrine, and the creation of procedural mechanisms that would enable effective enforcement of arbitral awards against an aggressor state, particularly through the attachment of its assets abroad.

Key words: investment arbitration, sovereign immunity, New York Convention, Washington Convention, enforcement of arbitral awards, public-law dispute, commercial character, international law, Russian Federation, countermeasures.

DOI: 10.33663/2524-017X-2025-16-359-365